

УДК 159.923.2

Анастасія Валеріївна САЛЬНІКОВА,

слухач магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Ірина Володимирівна ЛАМАШ,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології
факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ З СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЮ ДИСТАНЦІЄЮ В МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКАХ У ЖІНОК МОЛОДОГО І ЗРІЛОГО ВІКУ

Представлено результати дослідження взаємозв'язків рис-індикаторів особистісної зрілості з соціально-психологічною дистанцією в міжособистісних стосунках у жінок молодого і зрілого віку.

Ключові слова: міжособистісні стосунки, особистісна зрілість, риси-індикатори, соціально-психологічна дистанція.

У сучасному суспільстві стрімкі соціально-економічні зміни та орієнтованість на інновації сучасного суспільства передбачає наявність високої зрілості кожного громадянина. Зріла особистість орієнтована на успішність, продуктивність і саморозвиток у всіх сферах суспільної життєдіяльності. Вона є суб'єктом свого життя, вміє адаптуватися до мінливих умов життя.

За думкою О. С. Штепи, виявом особистісного потенціалу та інтегральним критерієм особистісного зростання, тобто її життєстійкості у здійсненні своєї життєвої стратегії, є особистісна зрілість [1, с. 68].

Особистісна зрілість розуміється як складне за структурою і змістом утворення, представлене сформованою на даний момент розвитку суб'єкта ієрархією цінностей і мотивів індивідуалізації та соціалізації, виражено. вольовою саморегуляцією, розвиненою самосвідомістю, високою довільністю поведінки поряд з вираженою соціальною адаптацією. Особистісна зрілість виступає як здатність до самодетермінації і проявляється в здатності індивіда жити через своє «Я», тобто через свій життєвий вибір і відповідальність за нього [6, с. 25]. Особистісна зрілість – «такий рівень розвитку особистості, при якому людина стає здатною самостійно вирішувати завдання будь-якої складності з тих, що дістаються йому за життя» [3].

Як було доведено О. С. Штепою, модель особистісної зрілості включає не тільки такі площини як «Я», тобто самоставлення людини, та світ явищ і подій, тобто ставлення особистості до навколишнього світу, який розкривається у явищах природи, суспільних подіях, до яких людина причетна опосередковано, але й координати «інші», тобто ставлення особистості до інших людей [1, с. 69]. Серед 10 рис-індикаторів особистісної зрілості дослідниця виділяє контактність як здатність бути щирим у змістовному спілкуванні зі значущими людьми, що виявляє себе у готовності до саморозкриття. У контактності виражена комунікативна готовність людини до налагодження взаємовідносин [1, с. 45]. Загалом, серед психологічних показників особистісної зрілості можна виділити: прагнення до самореалізації і творчості, відповідальність, здатність до вибору, здатність до самоаналізу та до розуміння інших, комунікативність [1, с. 31].

Серед характеристик контактності В. О. Лабунська визначає визнання людиною цінності іншого, довіру до людей, продуктивні, спрямовані на людей стосунки; діалогічну особистісну спрямованість та альтруїстичну діалогову стратегію; високий рівень розвитку здібностей до розуміння іншої людини, усвідомлення унікальності іншого, психологічну проникливість, уміння вибирати адекватну форму поведінки, дотримання соціальної і персональної дистанції, згоду і досягнення цілей та очікуваного результату комунікативної ситуації усіма партнерами [3, с. 59–60].

Таким чином, вивчення специфіки міжособистісних стосунків жінок молодого і зрілого віку у контексті особистісної зрілості, можна вважати доцільним та актуальним.

Мета дослідження – виявити взаємозв'язки особистісної зрілості з соціально – психологічною дистанцією в міжособистісних стосунках у жінок молодого і зрілого віку.

Досліджуваними виступили 36 жінок різного віку. 1 група – 18 жінок молодого віку (20 – 25 років), 2 група – 18 жінок зрілого віку (35–55 років). У якості психодіагностичного інструментарію були використані: опитувальник особистісної зрілості (О. С. Штепа) [2] та методика «Соціально-психологічна дистанція в міжособистісних стосунках» (С. В. Духновський) [5].

Для математико-статистичної обробки результатів було застосовано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

У групі жінок молодого віку визначено значущу негативну кореляцію між такою складовою особистісної зрілості як «Відповідальність» та шкалою «Когнітивна дистанція» ($r=-0,496$, $p\leq 0,05$). Визначено пряму позитивну кореляцію між «Відповідальність» та шкалою «Позитивний – негативний образ самого себе» ($r=0,430$, $p\leq 0,05$); «Глибинність переживань» та шкалою «Емотивна дистанція» ($r=0,521$, $p\leq 0,05$); «Автономність» та шкалою «Комунікативна дистанція» ($r=0,426$, $p\leq 0,05$); «Самоприйняття» та шкалами «Когнітивна дистанція» ($r=0,554$, $p\leq 0,05$), «Комунікативна дистанція» ($r=0,442$, $p\leq 0,05$), «Емотивна дистанція» ($r=0,419$, $p\leq 0,05$), «Поведінкова і діяльнісна дистанція» ($r=0,404$, $p\leq 0,05$).

У жінок зрілого віку існує значуща негативна кореляція між такою складовою особистісної зрілості як «Децентрація» та шкалою «Емотивна дистанція» ($r=-0,420$, $p\leq 0,05$); «Децентрація» та шкалою «Поведінкова і діяльнісна дистанція» ($r=-0,597$, $p\leq 0,01$). Визначено пряму позитивну кореляцію між такою складовою особистісної зрілості як «Толерантність» та шкалами «Когнітивна дистанція» ($r=0,559$, $p\leq 0,05$), «Поведінкова і діяльнісна дистанція» ($r=0,399$, $p\leq 0,05$), «Самоприйняття» та шкалами «Когнітивна дистанція» ($r=0,498$, $p\leq 0,05$), «Поведінкова і діяльнісна дистанція» ($r=0,404$, $p\leq 0,05$).

У групі жінок молодого віку із збільшенням відповідальності зменшуються когнітивна дистанція у міжособистісних стосунках; чим більшою стає відповідальність, тим більш розбіжним виявляється співвідношення сили еднаючих і віддаляючих почуттів; з поглибленням переживань збільшується емотивна дистанція; із збільшенням автономності зростає комунікативна дистанція; тоді як, актуалізація самоприйняття збільшує когнітивну, комунікативну, емотивну, поведінкову і діяльнісну дистанцію. У групі жінок зрілого віку зі збільшенням децентрації зменшується емотивна, поведінкова і діяльнісна дистанція; тоді як когнітивна, поведінкова і діяльнісна дистанція зростає з підвищенням толерантності та актуалізацією самоприйняття.

Виходячи з актуальності проблеми, розглянутої у даному дослідженні, доцільним слід вважати продовження студій у вибраному напрямку та вивчення більш широкого спектру детермінант особистісної зрілості у жінок, зокрема жінок різного віку. Це дасть можливість у перспективі розробити та специфікувати програми психологічного супроводження у різних галузях суспільної практики.

Список бібліографічних посилань

1. Штепа О. С. Феномен особистісної зрілості. *Соціальна психологія*. № 1 (9). 2005. С. 62–77.
2. Штепа О. С. Особистісна зрілість. Модель. Опитувальник. Тренінг. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.
3. Богданова М. В., Доценко Е. Л. Саморегуляция личности: от защиты к созиданию. Тюмень, 2010. 204 с.
4. Долганов Д. Н. Семантические особенности межличностных отношений (на примере студенческой молодежи). *Вестник Кузбасского государственного технического университета*. 2013. № 5. С. 160–165.
5. Духновский С. В. Дистанция в межличностных отношениях. Регуляция и диагностика: монография. Екатеринбург, 2010. 209 с.
6. Леонтьев Д. А. Очерк психологии личности. М.: Смысл, 1993. 43 с.

Одержано 21.02.2017

Представлены результаты исследования взаимосвязей черт-индикаторов личностной зрелости с социально-психологической дистанцией в межличностных отношениях у женщин молодого и зрелого возраста.

Ключевые слова: межличностные отношения, личностная зрелость, черты-индикаторы, социально-психологическая дистанция.